

Harold Bloom, *Shakespeare, la invenció de l'humà.*

Publicat en castellà per Anagrama, 2002.

(Traducció: TNC)

Abans de Shakespeare, el personatge literari canvia molt poc; es representen dones i homes envellint i morint, però mai canviant perquè la relació amb si mateixos, més que no pas amb els déus o amb Déu, hagi canviat. A Shakespeare, els personatges es desenvolupen més que no pas es despleguen, i es desenvolupen perquè es comprenen de nou a si mateixos. De vegades això passa perquè *s'escolten* parlar, tant a ells mateixos com mútuament. Espiar-se a si mateixos parlant és el seu camí veritable cap a esdevenir individus, i cap altre escriptor, abans o després de Shakespeare, ha assolit tan bé això, que és gairebé un miracle, de crear veus extremadament diferents encara que coherents amb elles mateixes per als seus més de cent personatges principals i alguns centenars de personatges menors clarament distingibles. [...]

Els personatges de Shakespeare són papers per a actors, però també són molt més que això: la seva influència sobre la vida ha estat gairebé tan gran com el seu efecte sobre la literatura post-shakespeariana. Cap autor del món pot

competir amb Shakespeare en la creació aparent de personalitat, i dic «aparent» amb molta prudència. Resulta gairebé absurd l'esforç de catalogar les majors virtuts de Shakespeare: on comencem? On acabem? Va escriure la millor prosa i la millor poesia en llengua anglesa, o tal vegada en qualsevol llengua occidental. Això és indiscernible de la seva força cognitiva; va pensar de manera més abastadora i original que cap altre escriptor. Sembla difícil que hi pugui haver un tercer do que pugui superar aquests dos, i, malgrat tot, comparteixo la tradició jonsoniana en dir, quasi quatre segles després de Shakespeare, que va anar més enllà de qualsevol precedent i va inventar allò humà de la manera que encara avui dia ho coneixem. Una manera més conservadora d'afirmar això em semblaria una lectura feble i equivocada de Shakespeare: podria argumentar que la originalitat de Shakespeare va raure en la *representació* de la cognició, la personalitat, el caràcter. Però hi ha un element que desborda les comèdies, un excés que va més enllà de la representació, que és més a prop de la metàfora que anomenem «creació». Els personatges dominants de Shakespeare —Falstaff, Hamlet, Rosalinda, Iago, Lear, Macbeth, o Cleopatra, entre d'altres— són exemples

extraordinaris no només de com el sentit comença en ells més que no pas s'hi repeteix, sinó també de com arriben a l'«ésser» noves formes de consciència.

Podem resistir-nos a reconèixer fins a quin punt la nostra cultura *era* literària, particularment avui dia que tants dels nostres proveïdors institucionals de literatura coincideixen en proclamar alegrement la mort d'aquesta. Un nombre substancial de nord-americans que creuen adorar Déu, en realitat adoren tres personatges literaris principals: el Jahvè de l'escriptor J (el més antic autor dels llibres del *Gènesi*, *Èxode*, *Números*), el Jesús de l'Evangeli de Marc, i l'Al·là de l'Alcorà. No estic suggerint que els substituïm per l'adoració de Hamlet, però Hamlet és el seu únic rival secular com a grans precursors en personalitat. Els seus efectes totals sobre la cultura mundial són incalculables. Després de Jesús, Hamlet és la figura més citada en la consciència occidental; no li prega ningú, però tampoc no el fuig ningú durant massa temps. Sempre és més que familiar i, tot i així, sempre és desconegut. L'enigma de Hamlet és emblemàtic de l'enigma major que és el mateix Shakespeare: una visió que ho és tot i no és res, una persona que fou (segons Borges) tots i ningú, un art tan

infinít que ens *conté*, i que probablement continuarà contenint els qui vindran després de nosaltres. [...]

La idea del caràcter occidental, del ser interior com a agent moral, té moltes fonts: Homer i Plató, Aristòtil i Sòfocles, la Bíblia i Sant Agustí, Dante i Kant, i tot allò que hi vulgueu afegir. La personalitat, en el sentit que l'entendem nosaltres, és una invenció shakespeariana, i no és només la més gran de les originalitats de Shakespeare, sinó també la veritable causa de la seva presència perpètua. En la mesura en què nosaltres mateixos valorem i lamentem les nostres pròpies personalitats, som els hereus de Falstaff i Hamlet, i de totes les persones que omplen les obres de Shakespeare amb allò que podríem anomenar els «colors de l'esperit.» [...]

A les peces teatrals de Shakespeare hi ha personalitats (en el nostre sentit) de qualsevol dels rivals? Marlowe es va limitar volgudament a fer caricatures, fins i tot amb Barrabàs, el més malvat dels jueus; i Ben Jonson, també deliberadament, es va dedicar als ideogrames, fins i tot a *Volpone*, el càstig final del qual ens fa entristir tant. M'agrada molt John Webster, però tant les seves heroïnes com els seus malvats es fonen tan bon punt se'ls intenta comparar amb els de Shakespeare. Els erudits proven

d'imposar-nos les virtuts dramàtiques de George Chapman i de Thomas Middleton, però ningú no suggereix que cap dels dos pogués aconseguir que un paper dramàtic tingués un món interior humà. Als erudits els provoca molt que jo digui que Shakespeare ens va inventar, però seria una afirmació d'un altre ordre si algú hagués d'afirmar que les nostres personalitats serien diferents en cas que Jonson i Marlowe no haguessin escrit mai. [...]

És possible que l'estrany poder de Shakespeare per transmetre la personalitat vagi més enllà de qualsevol explicació. Com és possible que els seu personatges ens semblin tan reals i com va poder aconseguir generar aquesta il·lusió de manera tan convincent? Les consideracions històriques no han ajudat gaire a donar resposta a aquesta qüestió. [...]

Leeds Barroll assenyala que els ideals del Renaixement, siguin cristians, filosòfics o bé ocults, tenien tendència a subratllar la nostra necessitat d'adherir-nos a quelcom personal que, malgrat tot, era més gran que nosaltres. Déu o un esperit. Fruit d'això es patia certa tensió o certa angouxa, i Shakespeare esdevingué el més gran mestre en

l'exploració d'aquest buit entre les persones i l'ideal personal. [...]

No podem extreure de l'època de Shakespeare, ni tampoc de la nostra, informació que ens expliqui la seva capacitat per crear «formes més reals que els homes vius», com va dir Shelley. Els dramaturgs rivals de Shakespeare també estaven subjectes exactament a les mateixes discrepàncies entre ideals d'amor, ordre i Eternitat, però en el millor dels casos no ens donaren més que eloqüents criatures, no pas homes i dones.